

Миша Стојадиновић
Институт за политичке студије, Београд

ЕВРОПА И МУЛТИПОЛАРНИ СВЕТ*

Сажетак

Србија је на почетку 21. века суочена са многобројним изазовима који се намећу на путу њеног развоја, од којих је један од најважнијих свакако процес међународних интеграција. Посматрање европских интеграција као безалтернативног пројекта доводи Србију у положај да мора да се повинује бескрајној листи захтева које мора да испуни. Имајући ово у виду Србија мора бити свесна да европске интеграције, ма колико биле значајне нису безалтернативне и да она мора бити отворена и за алтернативни пут развоја. У том смислу је разумљива и политика неутралности у међународним односима којом се тренутно руководи наша земља на свом путу ка европским интеграцијама. Том приликом треба нагласити да у јеку евроатланских процеса и сама Европска унија није сигурна у своју позицију на глобалној сцени што такође треба имати на уму приликом позиционирања Србије у процесу међународних интеграција. Како би смо разумели специфичан положај који Европска унија има на глобалној светској сцени неопходно је учинити једну критичку анализу која ће показати колики значај она има на глобалне токове, као и у којој мери она може да представља једног од значајних играча у мултиполарном свету.

Кључне речи: *Европска унија, униполаризам, мултиполаризам, демократија, Србија, међународне интеграције, ПЕСКО, НАТО*

* Овај рад је настао као резултата рада на пројекту бр. 179009 који је финансиран од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

ПОЛОЖАЈ ЕУ У МУЛТИПОЛАРНОМ СВЕТУ

Почетак XXI са собом доноси тенденције које доприносе рађању једног новог мултиполарног поретка са више различитих полова моћи који утичу на глобални поредак. Овај нови мултиполарни свет доводи до настанка потребе за великим корекцијама на пољу међународне политике и међународних односа. Крајем XX века долази до рађања нових глобалних играча који јачају положај Југа на глобалној сцени, док су дотадашњи економски центри као што су нпр. САД, ЕУ и Јапан у дефанзиви.

Оно што се са сигурношћу може рећи јесте да се уласком у XXI век ушло у период када се дешавају најбурније промене на глобалном нивоу него икада у људској историји. Неки од ових процеса које треба поменути су свакако европске интеграције и ширење НАТО-а ка истоку, а према којима међу свим битним актерима на глобалном нивоу постоје различите перцепције. Ове перцепције су у великој мери обојене историјом и искуствима које поједини народи имају. Од ових фактора у великој мери зависи начин на који политичари приступају овим феноменима. „На пример, на захтеве НАТО-а за примање нових чланови Руси гледају као на процес НАТО експанзије, док Американци и Европљани теже да се на овај процес гледа као на приступање НАТО-у или ширење НАТО-а.“¹ Слично мишљење када се ради о НАТО-у превладава и међу грађанима Србије. Наравно подједнако је важно поменути и везу између унутрашње и спољне политике која значајно може утицати на позиционирање државе у међународној заједници. НАТО интервенције на простору Југославије су у великој мери обојили ставове грађана Србије по питању експанзионизма Северноатлантског савеза. Владимир Рукавишников [Vladimir Rukavishnikov] истиче да су ове интервенције на сличан начин обојиле и ставове Руса на почетку овог миленијума и додатно ојачале позицију НАТО-а као најозбиљнијег спољашњег непријатеља.

Како би смо разумели положај ЕУ у мултиполарном свету потребно је пре свега позабавити се укратко самим концептима мултиполарности и униполарности. Хантингтон можда на најбољи начин сумира саму суштину разликовања униполарности, биполарности и мултиполарности. Концепт мултиполарности подразумева постојање само једне суперсиле која ће моћи да неометано решава међународна питања без икакве могућности да је неко у томе омета. Биполизам, тј. стање које је најбоље демонстрирамо током Хладног рата, подразумева постојање два различита пола, тј. две суперсиле, које се сукобљавају око кључних питања на међу-

1) Vladimir Rukavishnikov, „Choices for Russia: Preserving Inherited Geopolitics Through Emergent Global and European Realities“, *Russia – Re-Emerging Great Power*, Palgrave Macmillan, New York, 2007, p.4

народном нивоу. И на крају, мултиполаризам би означавао стање у коме више различитих сила могу да утичу на обликовање друштва на глобалном нивоу.² Сам концепт униполаризма је према неким популарним теоријама неретко приказан заводљиво у смислу тога што постојање једне водеће суперсиле отклања хегемонијска ривалства из међународних односа и смањује изазове балансирања моћи у односима између моћних држава.

У чувеној студији „Како је глобализација пошла наопако“ (*How Globalization Went Bad*) аутори праве једну свеобухватну анализу објективних потешкоћа и опасности које се намећу свету као униполарном месту. „Једноставна логика тржишне економије помаже у објашњењу зашто је немогуће мешати униполарност и глобализацију. Монополи, без обзира на то ко их држи, су готово увек лоши и за тржиште и за монополисте.“³ Овде се приликом анализе опасности униполарности истичу три аксиома: 1. Изнад одређеног прага моћи, брзина којом се генеришу нови глобални проблеми ће премашити брзину којом се стари проблеми решавају; 2. У све већем умреженом свету, места која се налазе између мрежа су веома опасна. Када постоји само једна мрежа оставља се опасност да постоји више непокривених зона, на супрот могућности постојања више мрежа које омогућавају да се покрије читав свет; 3. Без постојања праве шансе да се пронађу корисни савезници који могу да контрирају једној суперсили, противници ће покушати да неутралишу њену моћ тиме што ће отићи у илегалу, окренути се нуклеарном наоружању, или постати „лоши“.⁴

Први аксиом тиче се чињенице да велике силе својим деловањем утичу на дешавања широм света. Самим тим суочавају се са проблемом да ствари могу кренути наопако било где. Немогуће је очекивати да једна држава може бити присутна свуда и у сваком тренутку. Мултиполаризам омогућава постојање више сила које могу самостално или у сарадњи да се са овим проблемом ефикасније суоче. Мултиполарност је концепт који је имао дуг период развоја. „Већ десетак година групација великих земаља света изван западне евроатлантске заједнице, као што су: Русија, Кина, Индија, Бразил, Јужноафричка Република и др. развијају целу лепезу односа и институција које фактички негирају униполарни, а афирмишу мултиполарни светски поредак. Шангајски савез, ОДКБ, Евроазијска унија, разне кредитно-финансијске установе које постају све конкурентније ММФ-у и Светској банци, само су илустративни

2) Samuel Huntington, „The lonely superpower”, *Foreign Affairs*, 78, 1999, p. 35.

3) Steven Weber, Naazneen Barma, Matthew Kroenig and Ely Ratner, „How Globalization Went Bad”, *Foreign Policy*, Washingtonpost.Newsweek Interactive, Jan.-Feb. 2007, No. 158, p. 50.

4) Опширније о ова три аксиома видети: Steven Weber, Naazneen Barma, Matthew Kroenig and Ely Ratner, „How Globalization Went Bad”, *Foreign Policy*, Washingtonpost.Newsweek Interactive, Jan.-Feb. 2007, No. 158, pp. 50-51.

примери рађања мултиполарног светског поретка. Посебан значај у томе има кинески свеобухватни излазак на светску сцену пројектом „Један појас један пут“, њено свестрано економско јачање, прерастање из копнене у поморску силу способну да парира америчкој свемоћи на истоку Азије и на Пацифику, а особито стратешко партнерство Кине и Руске Федерације подржано бројним инфраструктурним, геоекономским и енергетским аранжманима.⁵ Други аксиом указује на потребу за постојањем једне стабилне мреже која ће моћи да одоли било каквим неочекиваним дешавањима. Само једна суперсила не може да надгледа сваку тачку на свету, тиме се отвара могућност за деловање многих чиниоца који угрожавају безбедност, као што је нпр. тероризам. Трећи аксиом говори о томе да једино у мултиполарном свету постоји могућност избора за „слабе“ државе да изаберу свог савезника како би заштитили своје интересе. У том смислу униполарност отвара простор за мрачну страну глобализације која никоме није пожељна.

Као кључни актери евроазијског региона се могу издвојити Русија, Кина, Јапан и Европска унија. У овој констелацији различитих интереса и претензија, а нарочито у различитом односу према САД-у, тешко је успоставити равнотежу односа која би довела до остваривања пуних потенцијала могућности њихове сарадње.

Џон Хамре [John J. Hamre] истиче да се формирају два кључна троугла односа који дефинишу кључне проблеме који постоје на глобалном нивоу. Први троугао се тиче односа између САД-а, Јапана и Кине. У овом троуглу Токио је тај који има улогу да спроводи интересе Вашингтона који се тичу регионалне и међународне политике, док Пекинг фаворизује промене и алтернативне облике глобализације на геополитичком нивоу. Други троугао је везан за односе између САД-а, ЕУ-е и Русије. У овој тријади односа Европска унија је та која служи САД-у као основа остваривања глобалне стабилности. САД у великој мери морају да модификују дугорочну визију својих интереса и улоге Евроазије. „Ово подразумева отворену стратегију изградње односа са Европом и Јапаном као савезницима. У овом контексту отвара се велики број изазова – експанзија НАТО-а, европске интеграције, развој аутономних европских одбрамбених капацитета, баланс између Вашингтона, Токија и Пекинга, унутрашњи односи – који ће временом све више тестирати традиционалне безбедносне, политичке и економске односе. Дугорочна визија такође подразумева детаљне и диференцијалне стратегије за односе са Русијом и Кином.“⁶

5) Радослав Радиновић, „Геостратешки положај Републике Србије и опстанак Републике Српске“, Политика националне безбедности, ИПС, бр. 1/2017, стр. 19-20.

6) John J. Hamre, Foreward in: Zbigniew Brzezinski, „The Geostrategic Triad – Living with China, Europe and Russia” CSIS, 2001, p. 3.

ДА ЛИ ЕВРОПСКА УНИЈА МОЖЕ ДА ПРЕДСТАВЉА ЈЕДАН ОД ПОЛОВА МОЋИ?

Једно од кључних питања које се намеће у овом раду јесте: Да ли ЕУ представља један од полова моћи? Земље Европске уније су се све до сада придржавале основних неолибералних доктрина које су на неки начин довеле и до губитка самог смисла постојања ове творевине. Са економског смисла ЕУ не може постојати ван глобалних трендова, док у политичком смислу она никада није имала политичку и војну аутономију. У том смислу је Самир Амин [Samir Amin] у праву када каже да европски пројекат на почетку XXI века више не постоји, већ да је замењен Северноатлантским пројектом под директном контролом Сједињених Америчких Држава. „Европа се никада неће ослободити атлантизма докле год су политички савези који дефинишу њене владајуће стубове фокусирани око доминантног транснационалног капитала.“⁷ Да би се овакво стање променило неопходан је одлучан социјални и политички заокрет унутар саме суштине онога што се може назвати „европским пројектом“.

Читав пројекат ЕУ-е се налази у трострукој кризи. Ту треба поменути економску кризу која се читава у слабостима неолибералне доктрине која је у дефанзиви на читавом глобалном нивоу, а која је основна идеја водила трансатлантског концепта САД-а. Наравно ситуацију не треба овако поједностављено гледати због тога што се и унутар саме Европске уније могу назрети озбиљне тенденције да се заузме самостални политички положај у односу на доминацију Сједињених Америчких Држава, што је створило основе за озбиљну политичку и социјалну кризу. У том смислу народи и владе унутар Европске уније могу имати троструку реакцију која доводи до подела на: оне који подржавају неолибералну оријентацију и мање више безусловно прихватају вођство САД-а; оне коју подржавају неолибералну оријентацију али би желели да ЕУ заузме неутралнији положај у односу на САД; и на крају оне који се залажу за тзв. социјалну Европу која би подразумевала реформацију неолибералног капиталистичког система у смеру који би подразумевао човека као основни циљ, а не профит.⁸ Овај трећи пут би подразумевао и изградњу ближих и јачих односа на геополитичком плану са великим бројем држава као што су нпр. Кина и Русија. Овако нешто је у великој мери проблематично због тога овакви односи никако нису у интересу САД-а, и оне ће на све могуће начине покушавати да их онемогуће.

7) Samir Amin, *Beyond US hegemony? – Assessing the Prospects for a Multipolar World*, Zed Books, New York, 2006, p. 14.

8) Исто, p. 15.

Имајући у виду да су се у савременој теорији неолиберализам и неореализам издвојили као водеће теорије међународних односа, Меган Ди [Megan Dee] оправдано указује да одговор на ово веома комплексно питање у великој мери зависи од тога да ли ћемо њему прићи са реалистичког или либералног становишта.⁹ Реалистички приступ би се овде у великој мери нашао у проблему пошто Европска унија сама по себи није држава што доводи до тога да би она морала да одговори на два изазова. Први изазов тиче се ограничене војне снаге Европске уније и тога што су њени трошкови у односу на Сједињене Америчке Државе неупоредиво мањи. „И док комбиновано војне снаге држава чланица Европске уније њу чине као другу највећу војну силу на свету, у пракси не постоји политичка воља и институционална способност да се ови ресурси преведу у неку врсту комбиноване војне силе која би имала моћ какву теоретичари реалисти очекују од традиционалне велике силе.“¹⁰ Са друге стране, становишта оних који нагињу либералним погледима свој фокус померају пре свега на њен економски и нормативни утицај на међународном нивоу. Оно што је непорециво је да ЕУ представља свакако једно од најбогатијих и највећих светских тржишта, као и то да она има велики нормативни утицај.

Један о најзначајнијих потеза у проналаску свог места на глобалној сцени свакако представља ПЕСКО споразум. ПЕСКО споразум представља нови тренутак у области одбране и војних инвестиција који је довео до великих турбуленција на глобалном нивоу изазивајући контрадикторне реакције. Овај споразум су потписале све државе чланице Европске уније сем Португалије, Малте, Данске, Ирске и разумљиво Велике Британије која је тренутно у процесу иступања. Сама идеја о заједничкој европској безбедности није никаква новост (као нека врста претходнице НАТО-а и Европске уније постојао је војни савез Западноевропска унија формиран 1948. године). Она је, међутим, током историје била гурнута у други план, пре свега због тога што је НАТО представљао заједничку линију одбране за све европске земље. Ова идеја се поново актуализовала Лисабонским споразумом којим надлежности одбрамбене и сигурносне политике прелазе на ЕУ-у. У њему се наводи да заједничка сигурносна и одбрамбена политика Европској унији пружа оперативну способност која се ослања на цивилна и војна средства, укључује посебно обликовање заједничке одбрамбене политике, при чему државе чланице имају обавезу да стављају своје цивилне и војне капацитете на располагање у циљу спровођења ове политике.

9) Megan Dee, *The European Union in a Multipolar World – World Trade, Global Governance and the Case of the WTO*, Palgrave Macmillan, New York, 2015, p. 13-14.

10) Megan Dee, *The European Union in a Multipolar World – World Trade, Global Governance and the Case of the WTO*, Palgrave Macmillan, New York, 2015, p. 13-14.

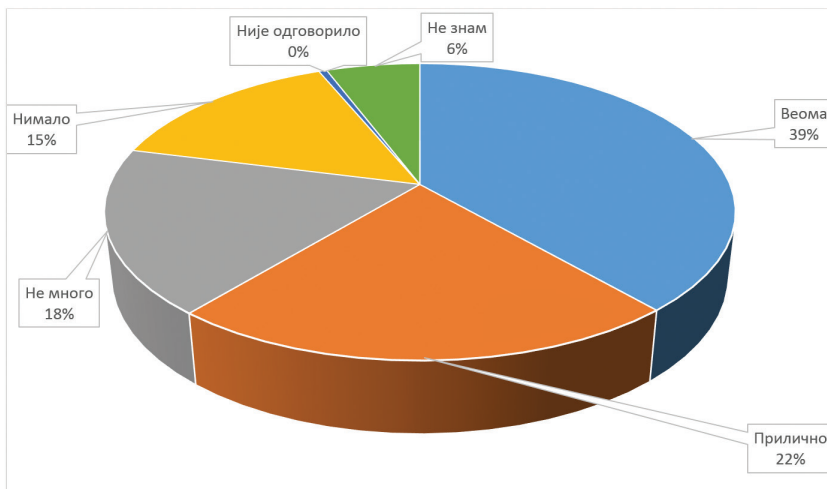
Том приликом све одлуке везане за заједничку сигурносну и одбрамбену политику Европски савет треба да доноси једногласно на предлог Високог представника Уније за спољну и безбедносну политику или неке државе чланице, при чему уколико нека држава постане мета било какве агресије све државе чланице имају обавезу да јој помогну. Оно што је интересантно јесте да је и приликом дефинисања заједничке одбрамбене политике увиђено да она на неки начин може да представља супарништво НАТО-у па се унутар Споразума у оквиру одељка који се њоме бави налази и текст којим жели да се истакне да то није случај: „Политика Уније у складу с овим одељком не доводи у питање посебан карактер сигурносне и одбрамбене политике појединих држава чланица, те поштује обавезе појединих држава чланица које виде остварење своје заједничке одбрамбене политике унутар Северноатлантског савеза (НАТО), према Северноатлантском уговору, те је у сугласности са заједничком одбрамбеном и сигурносном политиком која је утврђена унутар тог оквира.“¹¹ Имајући у виду да је ЗЕУ у једном тренутку пала под окриље НАТО-а оправдано се поставља питање како ће ПЕСКО функционисати у будућности, тј.: Да ли је могуће да он постоји паралелно са НАТО-ом? Наиме, тешко је очекивати да ће Сједињене Америчке Државе дозволити да постоји тако нешто. Заговорници њихове доминације углавном наводе разлоге који се могу свести на следеће „Критичари глобалне доминације САД-а би требало да застану и да размотре алтернативу. Уколико се САД повуку са своје улоге хегемона ко би их заменио? Нити Европа, нити Кина, нити муслимански свет – а свакако не Уједињене нације. На жалост, алтернатива једној суперсили није мултилатерална утопија, већ једна анархична ноћна мора новог Мрачног доба.“¹² Наравно постоје бројна кључна питања која су нерешена а која су од великог значаја а једно од њих је ко ће руководити и како овом војском, финансирање, где ће бити база, итд.

Једна од кључних препрека за заузимање заједничке позиције држава чланица на глобалном нивоу јесте и неповерење које влада када се ради о постојању ове творевине. Нарочито треба истаћи неповерење које влада међу самим држава чланицама међу којима је око 60% грађана исказало да нема пуно или има нимало поверења у ЕУ (погледати Графикон бр. 1 и Табелу бр. 1).

11) Лисабонски уговор Европске уније (2007.) – консолидирани текст Уговора о Европској унији (Maastricht, 1992.), консолидирани текст Уговора о функционисању Европске уније (Rim, 1957.), главни уредник хрватског превода Даворин Рудолф, Загреб-Сплит: Зборник завода за знанствени и умјетнички рад, 2009.

12) Niall Ferguson, „A World without Power”, *Foreign Policy*, Washingtonpost.Newsweek Interactive, No. 143, Jul.-Aug., 2004, p. 32.

Графикон бр. 1: Поверење у Европску унију – резултати на глобалном нивоу (у %)

Извор: *World Values Survey*, Интернет адреса: <http://www.wvsevsdb.com/wvs/WVSAnalyzeQuestion.jsp>, талас 2010-2014, приступљено 12.03.2018.

Табела бр. 1: Поверење у Европску унију – подаци за државе чланице које су обухваћене истраживањем (у %)

%	Кипар	Естонија	Немачка	Холандија	Пољска	Румунија	Словенија	Шпанија	Шведска
Веома	10	5.3	2.8	1	2.9	11.4	2	4.7	4
Прилично	39.7	47.9	34.3	28.2	32.9	32.3	22.5	45.6	41.2
Не много	33.7	32.3	44	44.2	43.1	33.2	59.8	35.8	38.6
Нимало	14.7	10.9	14.9	16	9.7	16.7	12.5	9.1	12.6
Без одговора	0	0.2	0.4	0.5	0.3	0.9	0.3	1.3	0.6
Не знам	1.9	3.3	3.6	10.1	11.1	5.5	2.9	3.5	3

Извор: *World Values Survey*, Интернет адреса: <http://www.wvsevsdb.com/wvs/WVSAnalyzeQuestion.jsp>, талас 2010-2014, приступљено 12.03.2018.

Оно што је такође упечатљиво јесте и то што је у кризним ситуацијама могуће уочити разједињеност у реакцијама као и то да у њима свака држава чланица поступа пре свега у складу са својим националним интересима. Мигрантска криза која је кулминирала

средином 2015. године и наставила се и у 2016. години, је показала можда на најбољнији начин како нико није имун од геополитичких дешавања широм света и довела је до преиспитивања самих корена Европске уније. Грађани Европске уније су били затечени на који начин дешавања на глобалном нивоу могу да утичу и на њихов свакодневни живот. Оно што се у први план може истаћи је да је криза довела до јачања разлика између европских земаља које су према овом проблему имале различите ставове и које су поступале сходно сопственим одлукама и интересима. Ти интереси су варирали од апсолутне одбојности ка уласку миграната на њихову територију и дизања зидова попут Мађарске, па све до њихове добродошлице у облику толерантне политике Ангеле Меркел. Треба напоменути да је затварање граница на путу миграната било у потпуној супротности са Шенгенским споразумом.¹³

Европске државе можда не сносе главну одговорност за оваква дешавања, али су директно погођене последицама ове кризе. Одједанпут огроман број расељених лица се нашао на њиховој територији и оне нису имале припремљене механизме како би се избориле са овом кризом. Становништво се у тим кризним подручјима нашло суочено са страхом, несигурношћу, сиромаштвом и једини излаз је видело у бекству. „Полазишта су неразвијени, анонимни и анархични, ратовима пометени геоекономски експлоатисани простори светске капиталистичке периферије. То су, такође, некадашњи простори европског колонијализма, а сада неодрекнуте сфере евроамеричких геоекономских и геополитичких интереса. Са тих простора се домицилно становништво масовно исељава и морем и копном запућује ка Европи као месту будућег живљења!“¹⁴

Наравно земље Европске уније имају и свој удео кривице, јер су учествовале заједно са Сједињеним Америчким Државама у интервенцијама које више деценија дестабилишу овај регион. „Покретање арапског и афричког становништва ка Европи изазвано је, дакле, ратним разарањима социјалних, економских, политичких и културних структура у тим некада колико-толико независним а сада у већини колонизованим земљама. Европи се миграциони талас као хитнути бумеранг неконтролисано враћа у властито уједињено „двориште“. Оптуживање исламског света као искључивог изазивача регионалних ремећења (не)равнотеже глобалне моћи израза је једностраности која превиђа процес растакања униполарног

13) Миша Стојадиновић, Михајло Манић, „Сиријска криза – узроци и последице“, (оригинални научни рад), Српска политичка мисао, vol. 56, бр. 2, Институт за политичке студије, Београд, 2017, стр. 153-167.

14) Милош Кнежевић, „Мигрантска криза у фокусу демополитике“, Национални интерес, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2016, стр. 106.

света и евро-америчке супремације, у правцу мултилатерализма и мултиполарности планетарне будућности.¹⁵

Имајући све ово у виду дати коначан одговор на питање да ли ЕУ сама може представљати један од полова моћи није нимало лако. То је нешто чему свакако треба тежити, али докле год се она налази у подређеном положају у односу на САД која се може уочити и када се ради о спољној политици усмереној ка Европској унији. Као један од разлога увођења санкција може се навести и покушај да се ЕУ у задовољавању својих енергетских потреба окрене пре свега ка Сједињеним Америчким Државама и како би се смањила на неки начин зависност од руских ресурса. „Наравно то отвара питање економске исплативости допремања гаса из уљаних шкриљаца из САД-а, јер је то веома скуп начин добављања енергетике и то би повећавало раст њихове цене на тржишту. Северни ток 2, као проналажење начина да се превазиђе поткопавање изградње Јужног тока свакако не иде у прилог овакве политике. Велики број европских земаља би имао користи од реализације овог пројекта, међу којима би свакако највећи добитник била Немачка. То говори и о амбивалентности спољне политике Европске уније, која је са једне стране усаглашена са политиком САД-а када се ради о санкцијама, а са друге стране има много тога да се изгуби уколико се са њима настави или уколико се чак крене ка њиховом поопштравању“.¹⁶

СРБИЈА, ЕВРОПСКА УНИЈА И МУЛТИПОЛАРНИ СВЕТ

Србија се у својој међународној политици руководи принципом неутралности покушавајући да балансира између евроатлантског и евроазијског геополитичког концепта. У свом процесу међународних интеграција Србија покушава да настави свој пут ка европским интеграцијама. Овај пут иако веома значајан, није нимало лак и наилази на многобројне потешкоће. Једна од главних препрека на овом путу су непрестана условљавања, при чему се списак обавеза које наша земља мора да испуни непрестано шири. Једна од главних препрека која се намеће данас јесте статус Косова и Метохије. Свакако главно питање које настаје јесте: Да ли ће интеграције у ЕУ морати да се заврше признавањем независности

15) Уредништво, „Уз тему броја“, Национални интерес, бр. 1/2016, Институт за политичке студије, Београд, стр. 9-10.

16) Миша Стојадиновић, „Санкције као инструменат спољне политике САД“, Национални интерес, ИПС, Београд, 2/2017.

овог ентитета? То је само једна од потешкоћа до које је довела политика двоструких аршина на међународној светској сцени. Такође, окружена државама које су чланице НАТО-а поставља се још једно питање: Колико ће наша земља моћи да одоли притиску да и она сама не пође овим путем? То је свакако пут којим руководећи се концептом политичке неутралности не треба поћи и треба, како то Радослав Гађиновић каже, спречити потапање Србије у Атлантик.¹⁷ Напад на Савезну Републику Југославију 24. марта 1999. године је као што је већ било речи нарочито допринео негативном ставу грађана Србије када се ради о НАТО-у. Такође то би уједно значило и захлађење односа са Русијом, као и пропуштена могућност да Србија пронађе своје место у евроазијском геополитичком концепту. Такође, наша земља мора с пажњом испратити дешавања везана за ПЕСКО споразум, јер уколико се он понуди као алтернатива НАТО-у, колико год то било тешко очекивано, он може донети значајне промене на геополитичкој сцени. Овакав незахвалан положај између два различита геополитичка концепта у коме се налази Република Србија можда намеће једно на први поглед незамисливо решење, а то је спајање неспојивог. Прихватањем само једног од геополитичких концепата (евроатлантског или евроазијског) Република Србија би имала много тога да изгуби, па је једино решење у томе да она одржи своју политику неутралности у покушају да представља неки вид моста између ова два непомирљива концепта. Наша земља би требало да искористи свој положај да оствари економску сарадњу између Истока и Запада. И можда је то тежи пут којим је потребно поћи, али треба увек имати на уму да постоје успешни примери који су на свој начин успеле да изборе своје место унутар Европске уније као неутралне државе (Швајцарска, Шведска, Финска и Аустрија).

ЛИТЕРАТУРА

Amin Samir, *Beyond US hegemony? – Assessing the Prospects for a Multipolar World*, Zed Books, New York, 2006.

Гађиновић Радослав, „Спречити потапање Србије у Атлантику – Економске интеграције и војна неутралност национални је интерес Србије“, Култура полиса, 2015.

Dee Megan, *The European Union in a Multipolar World – World Trade, Global Governance and the Case of the WTO*, Palgrave Macmillan, New York, 2015.

17) Радослав Гађиновић, „Спречити потапање Србије у Атлантику – Економске интеграције и војна неутралност национални је интерес Србије“, Култура полиса, 2015, стр. 97.

- Кнежевић Милош, „Мигрантска криза у фокусу демополитике“, Национални интерес, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2016
- Лисабонски уговор Европске уније (2007.) – консолидирани текст Уговора о Европској унији (Maastricht, 1992.), консолидирани текст Уговора о функционисању Европске уније (Rim, 1957.), главни уредник хрватског превода Даворин Рудолф, Загреб-Сплит: Зборник завода за знанствени и умјетнички рад, 2009.
- Радиновић Радослав, „Геостратешки положај Републике Србије и опстанак Републике Српске“, Политика националне безбедности, ИПС, бр. 1/2017.
- Rukavishnikov Vladimir, „Choices for Russia: Preserving Inherited Geopolitics Through Emergent Global and European Realities“, *Russia – Re-Emerging Great Power*, Palgrave Macmillan, New York, 2007.
- Стојадиновић Миша, „Санкције као инструмент спољне политике САД“, Национални интерес, ИПС, Београд, 2/2017.
- Стојадиновић Миша, Манић Михајло, „Сиријска криза – узроци и последице“, (оригинални научни рад), Српска политичка мисао, vol. 56, бр. 2, Институт за политичке студије, Београд, 2017, стр. 153-167.
- Уредништво, „Уз тему броја“, Национални интерес, бр. 1/2016, Институт за политичке студије, Београд.
- Ferguson Niall, „A World without Power“, *Foreign Policy*, Washingtonpost. Newsweek Interactive, No. 143, Jul.-Aug., 2004.
- Hamre John J., Foreward in: Zbigniew Brzezinski, „The Geostrategic Triad – Living with China, Europe and Russia“ CSIS, 2001.
- Huntington Samuel, „The lonely superpower“, *Foreign Affairs*, 78, 1999.
- Weber Steven, Naazneen Barma, Matthew Kroenig and Ely Ratner, „How Globalization Went Bad“, *Foreign Policy*, Washingtonpost.Newsweek Interactive, Jan.-Feb. No. 158, 2007.
- World Values Survey*, Интернет адреса: <http://www.wvsevsdb.com/wvs/WVSAanalyzeQuestion.jsp>, талас 2010-2014, приступљено 12.03.2018.

Misa Stojadinovic

EUROPE AND MULTIPOLAR WORLD

Resume

At the beginning of the 21st century Serbia is facing many challenges on its path of social, political and economic development. International integrations represent certainly the most important challenge for our country. Non-alternative path of European integrations can force our country to comply with endless list of demands. This is why Serbia must be open for alternative path of development. European integrations, however important they are, cannot be the only solution. Beginning of the 21st century also mean emerging of a new multipolar

order with many new important players that have a lot of influence on globalized world. One of the key question of this paper is can European Union be one of the poles on a global level. The PESCO treaty certainly can be one of the possible ways to found its own independent position on a global level. This treaty was signed by all EU member countries except Portugal, Malta, Denmark, Ireland and UK. Giving the final answer to the question of EU position as one of the poles of power. This is why leading concept of Serbian foreign policy in the contemporary geopolitical and geostrategic position is the concept of neutrality. Serbian foreign policy is stretched between two different and mutually conflicted geopolitical concepts: Euro-Atlantic and Eurasian. Our country should use its position to establish economic cooperation between the East and the West. Accepting only one of the geopolitical concepts our country would have much to lose. This is why it must become some kind of bridge between two irreconcilable concepts.

Keywords: *European union, unipolarism, multipolarism, democracy, Serbia, international integrations, PESCO, NATO*

* Овај рад је примљен 27. марта 2018. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције, 26. априла 2018. године.